

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירת ימי הביניים, פואמות של יל"ג ושל ביאליק, שירת המאה ה-20)
פרק שני: סיפור קצר
פרק שלישי: רומאן ונובלה
פרק רביעי: דרמה
פרק חמישי: סיפור שלא נלמד
- מארבעת הפרקים הראשונים בחר בשלושה, וענה על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 30 נקודות; סה"כ – 90 נקודות).
הפרק החמישי הוא **חובה**. ענה על השאלה שבו (10 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
- ד. הוראות מיוחדות:
1. רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
2. חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
3. אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
4. שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רישום טיוטות כלשהן על דפים מחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה! רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

ה ש א ל ו ת

מהפרקים הראשון, השני, השלישי והרביעי (שאלות 1-23) עליך לענות על השאלות בשלושה פרקים בלבד, לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 30 נקודות).

פרק ראשון: שירה (שירת ימי הביניים, פואמות של יל"ג ושל ביאליק, שירת המאה ה-20)

שים לב: אם בחרת בפרק השירה (שאלות 1-15), עליך לענות על שתי שאלות, כל שאלה על שיר מאת משורר אחר (לכל שאלה – 15 נקודות).

שאלה כללית בפרק השירה

בשאלה זו אַנן לבחור באחד מהשירים בשאלות 2-15 בפרק זה.

1. בחר בשיר שלמדת, וכתוב על שניים מארבעת המרכיבים: כותרת השיר, פתיחת השיר או סיומו, ציור לשון מרכזי, יסוד מבני בולט. בתשובתך גם הסבר כיצד המרכיבים שבחרת תורמים לעיצוב המשמעות של השיר.

שירת ימי הביניים

2. בחר באחד משני השירים ("כתנות פסים" או "הפשט הזמן"), וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.

כתנות פסים / ר' משה אבן עזרא

כְּתָנוֹת פָּסִים / לְבַשׁ הֶגֶן / וּכְסוֹת רִקְמָה / מִיְדֵי דְשָׂאוֹ,
וּמְעִיל תְּשֻׁבֵץ / עָטָה כָּל עֵץ / וּלְכֹל עֵץ / הִרְאָה פְּלֹאוֹ.
כָּל צֵיץ חֲדָשׁ / לְזֶמֶן חֲדָשׁ / יֵצֵא שׁוֹחֵק / לְקִרְאֵת בּוֹאוֹ –
אֵךְ לְפִנְיָהֶם / שׁוֹשֵׁן עֶבֶר, / מְלֶךְ, כִּי עַל / הוֹרֵם כְּסָאוֹ.
5 יֵצֵא מִבֵּין / מְשֻׁמֵּר עֲלָיו / וַיִּשְׁנֶה אֶת / בְּגָדֵי כְּלָאוֹ.
מִי לֹא יִשְׁתָּה / יֵיגוּ עֲלָיו – / הָאִישׁ הַהוּא / יִשָּׂא חֲטָאוֹ!

(שים לב: השיר השני וסעיפי השאלה בעמוד הבא.)

הפֿשט הַזְמַן / ר' יהודה הלוי

הַפֿשט הַזְמַן בְּגַדֵי חֲרָדוֹת / וְלִבֵּשׁ אֶת בְּגָדָיו הַחֲמוּדוֹת,
 וְלִבְשֵׂהּ הָאֲדָמָה שֶׁשׁ וְרִקְמָה / וְעֲשֶׂתָּהּ מְשֻׁבָּצוֹת זֶהָב רִפְיֹדוֹת?
 וְכָל מְזֻרַע יְאוּר – תִּשְׁבֵּץ, כְּאֵלוֹ / נְאוֹת גֶּשֶׁן בְּחֶשֶׁן הֵם אֲפֹדוֹת,
 וּמַרְבְּדֵי נְאוֹת מְדַבֵּר – חֲטוּבוֹת, / וְרַעְמָסִס וּפְתוּם – פֶּזֶר בּוֹדוֹת.
 5 וְשָׂדֵה עַל שְׁפַת הַיְאוּר וְשָׂדוֹת, / צָבָאוֹת הֵן, אֲבָל שֶׁהֵן כְּבִדוֹת:
 יִדְיָהֵן כְּבָדוֹ מִן הַצְּמִידִים / וְצָרוּ צְעָדֵיהֶן בְּצַעֲדוֹת.
 וְלֵב יִפְתָּהּ וְיִשְׁכַּח אֶת זְקוּנָיו / וַיִּזְכֹּר עוֹד יְלָדִים אוֹ יְלָדוֹת
 בְּגֵן עֵדֶן בְּמַצְרִים בְּפִישׁוֹן, / בְּגִנּוֹת עַל שְׁפַת נְהַר וְשָׂדוֹת.
 וְהַקְּמוֹת יִרְקַקְּמוֹת אֲדָמוֹת / וְלִרְקָמוֹת מְלִבְשׁוֹת בְּגָדוֹת,
 10 וְרוּחַ יָם תְּנִיפְמוֹ, וְנָרְאוּ / כְּמוֹ מְשֻׁתְּחוֹת אֶל אֵל וּמוֹדוֹת...

- א. הסבר את התמונה הכללית המתוארת בשיר שבחרת. (5 נקודות)
 ב. כיצד תמונה זו מעוצבת, ואיזו אווירה עולה ממנה? (10 נקודות)

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

עֲבִי שְׁחָקִים / ר' שלמה אבן גבירול

עֲבִי שְׁחָקִים כְּשֹׁנְרִים גָּעוּ / כִּי הִסְתָּו זָעַף וּפְנִי רָעוּ,
 וְכִמוֹ תִרְנִים וְרִדְפָם סַעַר, כְּמוֹ / סְרָנִים בְּקֶרְנֵי יוֹבְלִים תִּקְעוּ.
 וּבְנֵי שְׁחָקִים בְּעַרְפֶּל תִּעֲוּ / אֶף כּוֹכְבֵי בְקָר בְּאוֹרָם לָעוּ.
 שְׁמֵשׁ נִשְׁאָם עַל כְּנָפָיו עַל פְּנֵי / אֶרֶץ, וְעַת כִּי נִבְקָעוּ – נִבְקָעוּ.
 5 אֵיךְ עָמְדוּ, אֵיךְ כְּבָדוֹ נִגְדָה! וְעַת / קִלְוּ – כְּמוֹ נֶשֶׁר אֲזִי נִסְעוּ.
 פָּחִי גִשְׁמִים רִקְעַם רוּחַ, וְעַב / קִצָּץ פְּתִילִים עַד שְׂאוֹל נָגְעוּ.
 הוּא הַרְוָה, נַחַת גְּדוּדֶיהָ, וְגַם / הַכִּיֹן תִּלְמִיָה עָדִי נִזְרָעוּ.
 גְּלָה יָבוּל הָרִים אֲשֶׁר נִסְתַּר, כְּמוֹ / סוּדוֹת יְדָעַם אִישׁ וְלֹא נוֹדָעוּ.
 כָּל הִסְתָּו בָּכוּ עֲנָנִים, עַד אֲשֶׁר / חִיו עֲצֵי שְׂדֵה אֲשֶׁר נִגְעוּ.

- א. מהו התהליך המתואר בשיר? (5 נקודות)
 ב. הסבר והדגם כיצד מאופיין תהליך זה באמצעות הלשון הצוירית בשיר. (10 נקודות)

פואמות של יל"ג ושל ח"נ ביאליק

4. לפניך קטעים מתוך שלוש פואמות של י"ל גורדון.
בחר בקטע מהפואמה שלמדת, וענה על שני הסעיפים א-ב שבעמוד 6.

מתוך: **צֹדְקֵיהוּ בְּבֵית הַפְּקֻדָּת** / יל"ג

[...]

חֶקֶעֹלָם הוּא: הַכַּח מִשָּׁל בָּנוּ!
פְּטִישׁ כָּל הָאָרֶץ גַּם הַמָּמֹנוּ.
אֵךְ שָׂוָא אַפּוּא יֵאמְרוּ כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים
שְׂדֵי, תִּקְיֵף מִכָּל, שׁוֹפֵט גְּבוּהָ!
אֵיךְ מִשְׁפָּטוֹ? לָמָּה לֹא יַעֲשֶׂנוּ
עֲתָה כְּבָלֶע רְשָׁע צְדִיק מִמָּוֶה?
אוֹ אוֹלֵי עֲשֵׂה בֵּי מִשְׁפָּט הַפְּעַם
וּבִידוֹ שִׁשָּׁה הוּא מִטָּה הַזָּעַם?
אֵךְ מָה אָנוּ פְּעֻלָּתֵינוּ? מַה־פְּשָׁעֵינוּ?
"יַעַן לִפְנֵי יְרֵמְיָהוּ לֹא נִכְנַעְתִּי!"
לִפְנֵי אִישׁ רַךְ הַלֵּב בַּעַל נֶפֶשׁ נִכְנַעַת
אֲשֶׁר יַעַן לָנוּ בְּשֵׁת, עֲבָדוֹת, מִשְׁמַעַת,
וְאֲנִי מֵאֲנִתִּי עֲצָתוֹ לְשִׁמוּעַ,
כִּי אֶמְרָתִי בְּרָזַל בְּרָזַל יָרַע –
הֵאֵם מִשְׁרִירוֹת לֵב אֵת זֹאת עֲשִׂיתִי
כִּי עַל מֶלֶךְ בָּבֶל לְפָרוֹק נִסִּיתִי?
אִם לֹא לְכָבוֹד עָמִי וּלְחִפְשׁוֹ חֲרָדְתִּי,
כִּי אֲשֶׁר גַּם אֲזַעַל הַשָּׂרִים פְּקֻדָּתִי
כִּי אִישׁ אֵת עֲבָדוֹ לְחִפְשׁוֹ יוֹצִיא
לְבָלִי עֲבָד־אִישׁ בִּיהוּדִי אֲחִיהוּ?
[...]

(שים לב: המשך קטעי הפואמות בעמוד הבא.)

מתוך: קוצו של יוד / יל"ג

אָשֶׁה עֲבָרָה מִי יָדַע חֲמִידָה?
 בַּחֲשׁוֹךְ בָּאת וּבַחֲשׁוֹךְ תֵּלְכִי;
 עֲצִבָה וּמְשׁוֹשָׁה, שִׁבְרָה מְאֻיָּד
 יוֹלְדוֹ קָרְבָה, יִתְמוּ תוֹכְכִי.
 הָאָרֶץ וּמְלֵאָה, כָּל טוֹב וְנַחַת
 לְבָנוֹת עִם אַחַר לְסִגְלָה נִתְּנָה.
 אַךְ חַיִּי הָעֲבָרִית עֲבָדוֹת נִצְחָת,
 מִחֲנוּתָהּ לֹא תֵצֵא אָנָּה וְאָנָּה;
 תַּהְרִי, תִלְדִּי, תִינִיקִי, תִגְמֹלִי,
 תֵאֱפִי וּתְבַשְׂלִי וּבְלֹא עֵת תְּבוּלִי.

וְמָה כִּי חֲנִנְתָּ לֵב רַגְשׁ וַיִּפִּי,
 כִּי חֶלֶק הָאֵל לָךְ כְּשֶׁרוֹן וְדַעַת?
 הֵן תּוֹרָה לָךְ תִּפְלָה, יִפִּי לָךְ דָּפִי,
 כָּל כְּשֶׁרוֹן לָךְ חֶסֶד, דַּעַת מְגֹרַעַת,
 קוֹלֶךְ עֲרוּהָ וּשְׁעֵר רֵאשִׁיךְ מִפְּלָצָה;
 וְמָה אַתְּ כֹלֶךְ? חֶמֶת דָּם וּפְרֵשׁ!
 זוֹהַמַת הַנְּחָשׁ מֵאֵז בְּךָ רוֹבֵצָה
 וְכִמוֹ דָּוָה עִמָּךְ יִזְרֶה וַיִּגְרֵשׁ
 מִבֵּית הַסֶּפֶר, מֵהֵיכַל אֱלֹהִים
 וּמִבְּתֵי מְשׁוֹשׁ לְשֵׁאת רַק נָה.

טוֹב לָךְ כִּי לֹא תִדְעִי שְׂפַת אֲבוֹתֶיךָ,
 כִּי בֵית אֱלֹהֶיךָ בְּפִנְיֶךָ נִעְלוּ,
 כִּי עֲתָה לֹא תִשְׁמְעִי בְרִכַת מְנַאֲצֶיךָ
 "שִׁלֹּא עָשָׂם, אֲשֶׁה" יוֹם-יוֹם יִתְפַּלְלוּ,
 כְּעִבּוֹ"ם וְכַעֲבָד אֶת לְמוֹ נְחֻשְׁבָת,
 כְּתִרְנַנְגְלַת לְגַדֵּל אֶפְרוּחִים עוֹמְדוֹת.
 לְמָה, עֲגָלָה דְשָׁה, פָּרָה חוֹלְבָת,
 לְמָה לָךְ אִפּוֹא הַיּוֹת מְלַמְדוֹת?
 לְמָה עַל חוֹבֶכָה יַעֲמְלוּ חָנָם –
 וְהַהוֹלֵךְ בַּעֲצִתְךָ יוֹרֵשׁ גִּיהָנָם?

[...]

(שים לב: הקטע מהפואמה השלישית ושני סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

מתוך: **בין שני אריות** / יל"ג

[...]

שחתך ישראל כי לא למדוך
 לאסור מלחמה בתבונה ודעת,
 כח ומרי-נפש מה-יועילוך.
 אם אין תחבולות שר, אם אין משמעת
 כמה מאות שנים מורים אשורך,
 כוננו בתי-מדרש - ומה הורוך?
 הורוך לשמור רוח, לחרוש אבן,
 לחשוף מים בכברה, לדוש תבן.

הורוך הן לתלוך נגד החיים,
 הסגר בדר בגדרים ובחומות,
 להיות מת בארץ, חי בשמים
 ובקיען לחלום ולדבר בחלומות;
 ובכן נס לחך, נבקה רוחך,
 חמרמרו מעיה, יבש כחך,
 אבקת סופרים ועלי שיח מלאך.
 וכחונט חי לדרות הציגוך.

הורוך לעלים עין מן התבונה
 - מעין כל מועיל, משגב בימי קרץ -
 ליצור עמל על חק, שוא על אמונה
 ולהקשיח לבך מחיי ארץ;
 אך לא הורוך חרשת ומחשבת
 בה יכון עם עז, בה ארץ נושבת,
 ותמלא ארצה דינים וסיגים
 כמצולה אין מים המלאה דגים.

[...]

ענה על שני הסעיפים א-ב של שאלה זו (שאלה 4), על פי הפואמה של יל"ג שלמדת.

א. מהי הביקורת המועלית בקטע הפואמה שלמדת? (10 נקודות)

ב. ציין דרך עיצוב אחת בקטע, והסבר כיצד היא תורמת לביטוי ביקורת זו. (5 נקודות)

5. קרא את קטע הפואמה שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרינו.

מתוך: **המתמיד** / ח"ינ ביאליק

[...]

אז ירד הרוח אל ירק הגנה,
הוא לחש, הוא מפתה בקול דממה וקה:
„ראה, עולם חמודות, מה ערשי רעננה,
התענג בטורם ראתך נמקה.”
„גם נחנו ישנים” ידובבו בחלומם
עשבים ודשאים מארבע הרוחות,
וגם הפוכבים ירומון ממרום:
„ישנים אנחנו ועינינו פקוחות.”
ורוחות תציר גנות ערבים יבאו
מאליהם בנחיריו, לשקוהו שפרון,
ונפל גל רוח מאליו אל־פיהו –
ורוחה גדולה בחוזה, בגרון.
אז ירחיב הנער את־פיהו ושאף,
והרחיב את־מפתח כתנתו הפתוחה.
וכאיש שהסיע אבנים ויעף
יבקשו יתחננו כל־קרבו מנוחה.
ושלח לרוח את־ידיו בלי־כח
כמבקש: „קחני, הרוח, שאני!
נעופה מזה ומצאנו מנוח,
פה צר לי המקום, פה עיף הגני!”
אך תבטה גדולה במשיכת הגנה
מזכירה לנער כ־סר מן־הנתיבה,
וזכר חובתו וזכר הפנה,
ויכנס מן־החטא יגיס בית הישיבה.

[...]

א. הסבר את הקונפליקט המתואר בקטע זה. (10 נקודות)

ב. ציין אחת מדרכי העיצוב בקטע, והסבר כיצד היא תורמת לעיצוב קונפליקט זה.

(5 נקודות)

6. קרא את קטע הפואמה שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריה.

מתוך: **הברכה** / ח"נ ביאליק

[...]

ואני בימי געורי, חמדת ימי,
 אף-רפרפה עלי ראשונה כנף השכינה,
 ולבבי ידע עוד צרוג וכלות ותמוה דומם
 ולבקש מחבא לתפלתו,
 הייתי מפליג לי כחם יום קיץ
 אל-ממלכות השלנה הנאדרה –
 לצבי היער.
 ושם, בין עצי-אל לא-שמעו בת קול קרדם,
 בשביל ידעו רק הזאב וגבור ציד,
 הייתי תועה לי לבדי שעות שלמות,
 מתיחד עם לבבי ואלהי עד-באי,
 פסוח ועבור בין מוקשי זהב,
 אל-קדש הקדשים שביער – אל-בת עינו:

מבית לפרכת של העלים,
 שם יש אי קטן ירק, רפוד דשא,
 אי בודד לו, פעין עולם קטן בפני עצמו,
 דביר קדש שאנן, מצנע בין צאאים
 של-זקני יער רחבי נוף ומסרפלי צמר;
 תקרתו – כפת תכלת קטנה,
 הפסויה ומנחת על העצים ממש,
 רצפתו – זכוכית: ברכת מים זכים,
 ראי כסף בתוך מסגרת דשא רטב,
 ובו עוד עולם קטן, עולם שני,
 ובאמצע כפה זו ובאמצע אותה ברכה,
 זו נגד זו, שמי אבני כדכד קבועות,
 פדפדים גדולים ומבהיקים –
 שני שמשות.

[...]

א. תאר את המפגש של ה"אני" עם הטבע בקטע זה, והסבר את המשמעות של מפגש זה.

(10 נקודות)

ב. ציין אחת מדרכי העיצוב בקטע, והסבר כיצד היא תורמת לעיצוב מפגש זה. (5 נקודות)

7. קרא את קטע הפואמה שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרינו.

מתוך: **מתי מדבר** / ח"נ ביאליק

[...]

אולם יש אשר-יקוץ המדבר ונקט בדמי העולמים
 והתעורר להגקם באחת נקם שוממותו מיוצרו,
 והתנשא למולו בסערה ובנציבי החול לו יתקומם.
 פתע יקום ובעט ביוצר והחרידו מכסא הכבוד,
 יעז לשפך הקתון על-פניו ולזרקו בחמת אף לרגליו
 ולערבב עליו כל-עולמו ולהשיב התהו על-כפו –
 אז ידעזע היוצר וזעם ופני השמים ישתנו,
 וכנגית הברזל המלכך על-המדבר המורד הם כפונים,
 ואדמומית ועומת המראה שופעת מהם ומפעפעת
 בחללו של-עולם ועד ראשי הצורים הקלויים יוקדת –
 והתמרמר המדבר ונהם, ונער במצולה רותחת
 כל-תחתיות שאול ורום עולם והיו ערבוביה אחת,
 ונסחפו אריות ונמרים בגלגל הסופה החור,
 מטרפים בסערה, אחחי בעתה וסמורי הרעמה,
 הם דוהרים, שואגים ודולקים ועיניהם מתיזות ניצוצות,
 והם נראים כפורחים באויר, נבוכים ומפי מהומה.
 בשעה היא –
 ואחחי פריץ אוגים קיצו אדירי אימה,
 פתע פתאם יתנער דור עזח ונבור, דור גבור מלקמה
 ועיניהם ברקים ופניהם להבים –
 וידיהם לחרבות!

[...]

- א. הסבר את ההתרחשות המתוארת בקטע. (10 נקודות)
- ב. ציין דרך עיצוב אחת בקטע, והסבר כיצד היא מעצבת התרחשות זו. (5 נקודות)

8. קרא את קטע הפואמה שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מתוך: **בעיר ההרְגָה** / ח"נ ביאליק

קום לך לך אֵל עִיר הַהֲרָגָה וּבָאתְ אֶל-הַחֲצֹרוֹת,
וּבְעֵינֶיהָ תִּרְאֶה וּבִידֶהָ תִּמְשֹׁשׁ עַל-הַגְּדֵרוֹת
וְעַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים וְעַל-גְּבֵי טִיחַ הַכְּתָלִים
אֶת-הַדָּם הַקָּרוֹשׁ וְאֶת-הַמָּח הַנִּקְשָׁה שֶׁל-הַחֲלָלִים.
[...]

כִּי-קָרָא אֲדָנִי לְאָבִיב וּלְטַבַּח גַּם-יָחַד:
הַשֶּׁמֶשׁ וְרַחָה, הַשָּׁטָה פְּרַחָה וְהַשׁוֹחַט שָׁחַט.
וּבְרַחַת וּבָאתְ אֶל-חֲצָר, וְהַחֲצָר גַּל בּוֹ –
עַל הַגַּל הַזֶּה נִעְרְפוּ שְׁנַיִם: יְהוּדֵי וְכַלְבוֹ.
קָרְדִים אָחַד עָרְסָם וְאֶל-אֲשָׁפָה אָחַת הוּטְלוּ
וּבְעֶרְב דָּם שְׁנֵיהֶם יַחַטְטוּ חֲזִירִים וַיִּתְגַּלְלוּ;
מָחָר יֵרֵד גֶּשֶׁם וּסְחָפוּ אֶל-אֶחָד בְּחֵלֵי הַבָּתוּת –
וְלֹא-יִצְעַק עוֹד הַדָּם מִן-הַשִּׁפְכִים וְהַאֲשָׁפֹתוֹת,
כִּי בְתוֹהֶם רָבָה יֵאבֵד אוֹ-יִשָּׁק בְּעֵצוֹן לְרַגְיָה –
וְהַפֵּל יִהְיֶה כְּאֵץ, וְהַפֵּל יָשׁוּב כְּלֹא-הָיָה.
[...]

לפניך ארבעה פרטים מן התמונה המתוארת בקטע: דם, עץ השיטה, קרדום, גשם.
בחר בשלושה מהם, והסבר כיצד הם תורמים להמחשת התמונה ולבניית משמעותה.

שירת המאה ה-20

שירי נתן אלתרמן

9. לפניך שני בתים מתוך השיר "דו-שיח". קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם.

מתוך: **דו-שיח** / נתן אלתרמן

[...]

מיכל, איך? ספין היינו בכפה
של עת לא רחוקה בהגיחה מארב.
מיכל, אשה אוהבת, נערה חפה,
מחי ספין מלב לעת תניעי ערש.

הה, מיכאל, עת לי קורא אתה בשם
שוחקת האשה בי ובוכה האם.
לא לספין בנים ולא תלד הקרב,
אך בעיני נשים הן סוככות על ערש.

[...]

גם מיכאל וגם מיכל משתמשים במילה "סכין" כדי לבטא את עמדתם (יחסם) כלפי המלחמה. הסבר את העמדה של כל אחד מהם כלפי ה"סכין", ותאר כיצד עמדה זו מעוצבת.

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

עוד חוזר הנגון / נתן אלתרמן

עוד חוזר הנגון שנגחת לשוא
והדרך עודנה נקסחת לארד
וענו בשמי ואלו בגשמי
מצפים עוד לד, עובר-ארח.

וקרום תקום ובטיסת נדודות
יעברו תברקים מעליך
וכבשה ואילת תהיינה עדות
שלטפת אותו והוספת לכת – –

– – שנידף ריקות ועירד רחוקה
ולא פעם סגדת אפים
לתרשה ירקה ואשה בצחוקה
וצמרת גשומת עפעפים.

אפיין את דרך חייו של עובר האורח.

בתשובתך התייחס גם ללשון הציורית ולתרומתה לאפיון זה.

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יָרַח / נתן אלתרמן

גַּם לְמִרְאָה נוֹשֵׁן יֵשׁ רִגַע שֶׁל הַלְדָּת.
שְׁמַיִם בְּלִי צֶפֶר
זָרִים וּמְבַצְרִים.
בְּלִילָה חֶסְהוּר מוֹל חִלּוֹןָה עוֹמְדָת
עִיר קְבוּלָה בְּכִי הַצָּרְצָרִים.

וּבְרִאוֹתָיִךְ כִּי דָרְךְ עוֹד צוֹפָה אֶל הַלָּךְ
וְהַיָּרַח
עַל כִּידוֹן הַבְּרוּשׁ
אֲתָה אוֹמֵר – אֵלֵי, הַעוֹד יִשָּׁנֵם כָּל אֵלֶּה?
הַעוֹד מֵתָר בְּלַחַשׁ בְּשִׁלּוּמָם לְדָרֶשׁ?

מֵאֲגַמִּיחֵם תִּמְיִם נְבֻטִים אֵלֵינוּ.
שׁוֹקֵט הָעַץ
בְּאֵדָם עֲגִילִים.
לְעַד לֹא תַעֲקֹר מִמֶּנִּי, אֵלֶּהִינוּ,
תּוֹנֵת צַעֲצוּעֵיךְ הַגְּדוֹלִים.

השיר פותח באמירה "גם למראה נושן יש רגע של הלקדת".
הסבר כיצד השיר מדגים אמירה זו באמצעות ציורי הלשון.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

עץ הזית / נתן אלתרמן

15 כְּאֶשֶׁר תִּשְׁאַלֵּי אֶת הַרְיֵךְ לְמוֹת וְגַעַז עֲדָרִים אֶל מְטָר וּמִסְפּוּא, הוּא נֶצֶב בְּחוֹמָה, חֲתֻנָּה הַגְּלָמוֹד, וְדַעַת כִּי נִפְשֶׁךְ בְּכַפּוֹ. וְעַם עָרֵב, שׁוֹתֵת מִשְׁקִיעָה אֲרָכָה, יִגְשֵׁשׁ עַל פְּנִיָּה – אֵיךְ? בְּגִזְעוֹ הַנִּפְתָּל, בְּלִהְבֵת עוֹרְקָיו, מִשְׁמֵר וְכִבוֹשׁ בְּכִיָּה. וּמִנְגֵד חוֹרֵג הַשָּׂרֵב הָאָדָם וְנִרְתָּע וְאֵימָה תֵּאֱחֹזֶהוּ – – כִּי הֶהָר לֹא יִמוּט וְלִבּוֹ לֹא יָדָם, כֹּל עוֹד נִבְטֵשׁ אֶחָד מִרְטֵשׁ אֶת חֲזֵהוּ.	שְׁבָעִים שָׁנָה הִקְיֵץ מְלָךְ. בְּאוֹר נִקְמוֹת סִמְמוֹ בְּקִרְיוֹ. אֶחָד עֵץ הַזַּיִת, אֲחֵי הַנְּדָח, 5 לֹא נִסּוּג מִנְגָּהֶם בְּקִרְבּוֹ. מֵה קְדוּשָׁה שְׁבוּעָתוֹ! עֲנִפְיוֹ הַשְּׁחָרִים לֹא עָמְסוּ כּוֹכְבִים וְיָרַח. רַק עֲנִיוֹ, אֲדַמְתִּי, כְּמוֹ שִׁיר־הַשִּׁירִים, 10 אֶת לְבוֹת אֲבֹנֶיהָ פּוֹלַח. וְאוֹלֵי מַעֲיֵנֵי אֱלֹהֵיו רְבוּנוֹ, רַק דְּמָעָה לוֹ נִתְּנָה, כְּבִדָּה וְחֶמֶה, בְּרִבְצוֹ עֲרִירִי, כְּרֹאֵה־חֲשׁוֹבוֹנוֹת, עַל סִפְרָה הַנּוֹשֵׁף חֶמֶה.

הסבר את משמעות הקשר בין עץ הזית ובין המרחב שבו הוא נטוע.
כיצד קשר זה מעוצב באמצעות ציורי הלשון בשיר?

שירי לאה גולדברג

13. לפניך שיר ב (בבית) ממחזור השירים משירי הבן האובד.

קרא את השיר, וענה על השאלה שאחריו.

בבית / לאה גולדברג

אמרה האחות: „אני שקחתי.”
 „איני זוכר.” – אמר האח.
 אמרה הפלה: „אני סלקתי.”
 אמר האב: „אנכי לא אסלח.”
 והאם עמדה בחלון ושקחה:
 הוי, איזו דרך ארכה!

אמרה האחות: „הסופה מיללת.”
 „הריח נושבת.” – אמר האח.
 אמרה הפלה: „נעולה הדלת.”
 אמר האב: „אנכי לא אפתח.”
 והאם עמדה ודבר לא אמרה:
 רבוץ העולם, איזו ריח קרה!

אמרה האחות: „חמשה אנחנו.”
 „גשב ונסעד.” – אמר האח.
 אמרה הפלה: „השלתן ערכנו.”
 אמר האב: „כי יאה לנו כך.”
 והאם דומם הספין נטלה,
 לחמש פרוסות פרסה החלה.

אכלה האחות את פתה כזית,
 ביין טבל את פתו האח.
 שבחה הפלה את עקרת הבית,
 אכל האב ונאנה.
 אז קמה האם, הפלים אספה
 ונתפתח את הדלת לסופה.

הסבר את ההבדל בין תגובות האב לתגובות האם בשיר, וכתוב כיצד הבדל זה מעוצב

לאורך השיר.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר יב מתוך: **אהבתה של תרזה די מון** / לאה גולדברג

מה ישאר? מלים, מלים כאפר	פלטת אהבתי את אלמניה,
מאש הזאת שבה לבי אכל,	ודיגים שנודמנו בחוף
מחרפתי, מקל אשרי הדל	אקספו אותם וישאום הרחק,
רק אותיות החתומות בספר.	

מי יאמין בהעלם הגל	וחר משתעמם בהם נוגע,
בעצמתו אשר אינה חזרת -	ובעולם חופו וכן-חלוף
לז גם נותר בקסות-חולות חזרת	הזמן בהם כילד ישחק.
סימן של מנעו, רפה נקל?	

"מה ישאר?" – שואלת הדוברת בפתחת השיר.
הסבר את התשובה הניתנת לשאלה זו בארבעת בתי השיר.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לתמונת אמא / לאה גולדברג

תמונתך כה שלנה. את אחרת:
קצת נאה ונבוכה על שאת - אמי.
מלנה בדמעה ובחיוף מותרת
ומעולם אינך שואלת: „מיז“

לא תמהת, לא רגזת, עת באתי אליך
מדי יום ביומו ואמרתי: „תגיז“
את הפל הבאת לי כמו ידך
רק מפני שאני - אני.

ויותר ממני את היום זוכרת
את יגון-ילדוטי, ונפשך ככר פתרה:
עת תבוא אליך הבת הבוגרת,
היא תביא את יאוש תוגתה שבגרה.

כן. אבוא רצוצה ולא אשאל לשלומך.
לא אבקך בחיקך, לא אלחש: „אמי!“
את תדעי:
זה שעזבני היה לי יקר ממך
ולא תשאליני: „מיז“

תאר את מערכת היחסים בין הבת לאם, והסבר מה תורם לעיצובה אחד מבין האמצעים האלה:
ריבוי משפטי השלילה, חריזה, נקודת התצפית של הדוברת.

פרק שני: סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 16-17.

16. בחר בשני סיפורים (אחד מאת עגנון ואחד מאת יוצר אחר), שבהם דמות עוברת תהליך של קבלת דין, השלמה או פיוס.

תאר תהליך זה, והסבר כיצד הוא מעוצב בכל אחד מהסיפורים.

17. דמויות רבות בסיפור הקצר מבינות את המציאות באופן מוטעה.

בחר בשני סיפורים (אחד מאת עגנון ואחד מאת יוצר אחר), והסבר במה מתבטאת ההבנה המוטעית של הדמות את המציאות, בכל אחד מהסיפורים שבחרת.

הסבר מה הן התוצאות של הבנה זו.

פרק שלישי: רומאן ונובלה*

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 18-21.

18. ענה על שני הסעיפים א-ב. אן לענות על שאלה זו על פי הרומאנים המוזכרים בשאלות 19-21.

א. תאר בקצרה התרחשות (כגון אירוע, מעשה, מפגש), שיש לה השפעה בולטת על העלילה או על הדמויות, בשני רומאנים או ברומאן ונובלה* שלמדת (התרחשות אחת מכל יצירה).

(20 נקודות)

ב. בחר באחת מן ההתרחשויות שתיארת בסעיף א, והסבר כיצד היא משפיעה על העלילה

או על אחת הדמויות. (10 נקודות)

* **הערה:** אם בחרת להתבסס על נובלה, תוכל לבחור אך ורק מבין הנובלות המפורטות להלן: נמלים, עתליה, נביא, אחרי הילדות, שונא הנסים, כינורו של יוסי, שלושה ימים וילד, לב הקיץ לב האור, חירבת חיזעה, עוגיות המלח של סבתא סולטנה, לוויה בצהריים, המינה לזיה, העיירה שבה נעצר הזמן, לב של כלב, בטבעת החנק, הזקן והים, היונה, טוניו קריגר, מוות בוונציה, הנשיקה למצורע, הורתו, ברטלבי, רעידת אדמה בצ'ילי.

19. לפניך קטע מהרומאן **מאדאם בובארי** וקטע מהרומאן **אנה קרנינה**.

בחר בקטע מהרומאן שלמדת, וענה על השאלה שאחרי הקטעים.

מתוך: **מאדאם בובארי** / פלובר

[...]

- למה עשית זאת? מה דחף אותך?

היא ענתה:

- הייתי מוכרחה, יקירי.

- האם לא היית מאושרת? האם זו אשמתי? הרי עשיתי כל מה שיכולתי!

- כן... נכון, אתה טוב כאמת.

והיא העבירה את ידה בשערותיו, לאט. מתיקות התחושה הזאת הגדישה את צערו; הוא חש כי כל הווייתו מתמוטטת מיאוש למחשבה כי הוא עומד לאבד אותה דווקא עכשיו, כשהיא מראה לו אהבה יותר מתמיד; לא עלה בדעתו שום רעיון; הוא לא ידע, לא העז לעשות מאומה, וההכרח הדחוף להחליט דבר-מה בילבל את עשתונותיו כליל.

מעתה, חשבה, יקיץ הקץ על כל הבגידות, השיפלויות, ואינסוף התאוות שייסרו אותה. היא לא שנאה איש עכשיו; עירפול-דימדומים ירד על מחשבותיה, ומכל הרעשים שעל פני האדמה לא שמעה עוד אמה אלא את קינתו הקטועה של הלב העלוב הזה, קינה מתוקה ועמומה, כהד אחרון של סימפונייה ההולכת ונמוגה במרחק.

[...]

מתוך: **אנה קרנינה** / טולסטוי

[...]

"איפה

אני? מה אני עושה? למה?" היא רצתה לקום, להטיל עצמה אחרנית; אבל משהו כביר ועצום חבט בלי רחמים על ראשה והתחיל גורר אותה בגבה. "אלוהים, סלח לי על הכול!" אמרה בהרגישה שהמאבק לא אפשרי עוד. מוזיק קטן-קומה היה עמל וטורח על הברזל, ממלמל משהו. והנר, שלאורו קראה בספר המלא מצוקה, כזבים, יגון ורשע, התלקח פתאום באור עז ובהיר יותר מאי-פעם, האיר לפניה כל מה שהיה שרוי קודם בעלטה, ומיד נתהבהב, התחיל דועך, וככה לנצח.

[...]

מהי הסיטואציה המתוארת בקטע שבחרת, וכיצד קטע זה מאיר את דרך חייה של הדמות הראשית ברומאן?

20. קרא את הקטע שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

מתוך: **החטא ועונשו** / דוסטויבסקי

[...]

— השעה מאוחרת. עת ללכת. אני הולך עתה להסגיר את עצמי. אולם אין אני יודע, לשם מה אני הולך להסגיר את עצמי. דמעות גדולות ניגרו על לחייה.

— את בוכה, אחותי, אך האם תוכלי להושיט לי ידך?
— וכלום פיקפקת בזה?
היא חיבקה אותו בחזקה.

— כלום בלכתך לקבל יסורים עליך אינך ממרק בזה למחצה את פשעך? — קראה, כשהיא מאמצת אותו בזרועותיה ומנסקת לו.

— פשע? איזה פשע? — קרא הוא פתאום מתוך איוו התקפת-חימה, — מה שהרגתי כינה מתועבת, מזיקה, ישישה מלווה-כריבית, שאין לאיש תועלת בה, שמצווה גדולה להרגה, שמצצה דמם ולשדם של עניים — לזאת ייקרא פשע? אין אני חושב עליו ואיני מתכוון כלל למרק אותו. ומה אפוא מאותתים אלי מכל צד באצבע: „פשע, פשע“? רק עתה רואה אני את כל האיוולת שבמורד-לבי, עתה, לאחר שכבר החלטתי ליטול עלי את החרפה המיותרת הזאת! סתם, מחמת שיפלותי אני ומפני-חוסר-כשרוני אני נוטל עלי זאת, ואולי גם מתוך חשבון, כפי שהציע... אותו... פורפירי...!

— אחי, אחי, מה אתה סח! והלא דם שפכת! — קראה דוניה ביאוש.

[...]

- א. הסבר את הדיאלוג (דר-שיח) שבקטע. (10 נקודות)
- ב. כיצד דיאלוג זה מאיר את דמות הגיבור, וכיצד אפשר להסביר את עמדתו של הגיבור בדיאלוג זה, לאור סיומו של הרומאן (האפילוג)? (20 נקודות)

21. ענה על שני סעיפי השאלה, רק על פי אחד מהרומאנים האלה:

המשפט, ספר הדקדוק הפנימי, התגנבות יחידים, עיר קסומה, מר מאני, שירה, מקדמות, חיי נישואין, זיכרון דברים, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט.

- א. תאר בקצרה שתי התרחשויות (כגון אירוע, מעשה, מפגש) ברומאן שלמדת, שיש להן השפעה בולטת על העלילה או על הדמויות. (20 נקודות)
- ב. בחר באחת מן ההתרחשויות שתירתת בסעיף א, והסבר בקצרה כיצד היא משפיעה על העלילה או על אחת הדמויות. (10 נקודות)

פרק רביעי: דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 22-23.

על שאלות אלה אפשר לענות רק על פי מחזה מהמאה ה-19 או מהמאה ה-20.

מחזה מהמאה ה-19 או מהמאה ה-20

- 22. א.** האם דמות מרכזית במחזה שלמדת עוברת במהלך העלילה שינוי משמעותי, או שהיא מקובעת (אינה משתנה) בתכונותיה ובהתנהגותה לאורך המחזה? נמק והדגם את דבריך. (20 נקודות)
- ב.** הסבר מה אפשר ללמוד מהשינוי או מהקיבעון על ההשקפה (תפיסת המציאות) הבאה לידי ביטוי במחזה. (10 נקודות)
- 23. א.** תאר יחסים בין דורות (בין הורים לילדיהם) או יחסים בין נשים לגברים, כפי שהם משתקפים במחזה שלמדת. (20 נקודות)
- ב.** הסבר מה אפשר ללמוד מטיבם של יחסים אלה על ההשקפה (תפיסת המציאות) הבאה לידי ביטוי במחזה. (10 נקודות)

(שים לב: פרק חמישי בעמוד הבא.)

פרק חמישי: סיפור שלא נלמד

שיום לב! פרק זה הוא חובה – ענה על שאלה 24.

24. הסיפור שלפניך לקוח מקובץ סיפורים, המסופרים מנקודת תצפית של ילדה שאביה הוא ניצול מחנה ריכוז.

קרא את הסיפור, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרי.

נחמד / קרל פרידמן
מהולנדית: שולמית במברג

מקס שותה מים משלולית. הוא שרוע בבוץ ומוציץ מים חומים בקשית. "איזה טעם יש לזה?" אנחנו שואלים בקוצר-רוח. אבל הוא עוצם עיניים ביהירות וממשיך לשתות. "פויה!" אימא שלי קוראת מרחוק, "אתה תהיה חולה!" והיא אומרת לנו להיכנס הביתה. גם לי ולסימון, עוד לפני שהגיע בכלל התור שלנו לטעום. בערב מקס אומר שיש לו בחילה. הוא מחזיק את הבטן ונאנח: "בלעתי תולעים, אני מרגיש אותן, הן זוחלות לי בפנים!"

מזה ששותים מים משלולית לא מקבלים מחנה*. ולא מקבלים מחנה מזה שמשחקים בחוץ בלי מעיל, או שלא רוחצים ידיים. אני לא יודעת ממה יש לאבא שלי מחנה, ולמה. אני חושבת שזה בגלל שהוא שונה מרוב האנשים שאני מכירה. ובגלל שהוא שונה, גם אימא שלי שונה. ובגלל ששניהם שונים, גם מקס וסימון ואני שונים מילדים רגילים. בבית לא מרגישים את זה, אבל בבית הספר כן. המורה רוכנת מעל לציור שלי וצוחקת: "איש עף!" "הוא לא עף," אני מסבירה לה, "הוא תלוי. תראי, הוא מת, הלשון שלו כחולה. והאסירים האלה קיבלו עונש להסתכל עליו. גם אבא שלי עומד כאן, הנה הוא, זה עם האוזניים הגדולות." "יפה," אומרת המורה.

"בכלל לא יפה," אני אומרת. "הם רעבים ועכשיו הם יצטרכו לחכות המון זמן למרק." אבל היא המשיכה בינתיים לשולחן הבא.

"שני גמדים על פטרייה!" היא קוראת ומוחאת כפיים, "זה באמת נחמד!"

אני מקשקשת קווים גסים על הציור שלי והופכת את הדף בפנים כעוסות. מה כל כך נחמד בזוג גמדים? אחר כך גם אני מצוירת גמדים, ויותר משניים: חמישה בשלג ואחד למעלה, במגדל השמירה.

* הכוונה למחנה ריכוז

א. לדברי הילדה-המספרת, היא ובני משפחתה שונים מרוב האנשים.

במה מתבטאת שונות זו? (6 נקודות)

ב. מה משקפת כותרת הסיפור? הסבר את דבריך. (4 נקודות)

בהצלחה!